

Катерина Глуховцева

*ORCID 0000-0002-5581-2204,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української філології
та загального мовознавства,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

Ірина Глуховцева

*ORCID 0000-0002-3265-4733,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української філології
та загального мовознавства,
Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля*

Світлана Шпетна

*ORCID 0000-0002-2230-4748,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри культурології та кіноелемистецтва,
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

ФРАЗЕОЛОГІЯ ЕПІСТОЛЯРІЮ АРКАДІЯ КАЗКИ

Листи Аркадія Казки (1917–1929 роки) – неординарне явище епістолярної спадщини українських культурних діячів. У них відбито важливі факти культурного й соціального життя нації першої половини ХХ століття через призму авторсько-го «я» поета. У статті досліджено систему фразеологічних одиниць, використаних А. Казкою в листах до сучасників, розкрито функції та їхній енциклопедійний і лінгвокультурологічний зміст, виявлено стилістичні функції авторських модифікацій.

Ключові слова: епістолярій, епістолярний стиль, фразеологічна одиниця, модифікація та трансформація фразеологізмів.

Постановка проблеми. Ім'я Аркадія Васильовича Казки як українського поета, перекладача, педагога в перші два десятиліття після революції 1917 року було поширене «на сторінках газет та журналів, а критики не оминали його у своїх оглядах» [14, с. 141]. Проте сьогодні, після тривалого забуття, його ім'я відносять до повернутих із минулого, адже письменник, як і багато інших представників української інтелігенції початку ХХ століття, потрапив «під жорна сталінських репресій». Завдяки зусиллям укладачів книги «Славетні постаті Придніпров'я: імена, повернені з минулого» (т. 5, кн. 1, 2023) Вікторії Дмитренко та Юрія Пшеничного український читач може ознайомитися з основними поетичними творами письменника першої половини ХХ століття, його епістолярієм, спогадами самого автора про літературне оточення митця та спогадами сучасників А. Казки про нього. У передмові «Життя – гарна річ» В. Дмитренко зазначає: «П. Тичина, який назвав Казку “дивовижно совісним і щирим поетом”»,

засвідчив, що дружба з цією людиною дала йому безмірно багато. У зв'язку з трагічною смертю А. Казки у в'язничній камері Павло Григорович писав до дружини Лідії Петрівни: "так не повелось йому в житті (...) і таланту не розвинув. І світу білого не випив". Досить сумна сентенція звучить болісно й символічно, адже "світу білого не випили" так багато українських патріотів" [5, с. 18].

Епістолярій А. Казки — це окрема сторінка письменницької творчості, яка відображає досвід авторського життя, індивідуальні риси мовлення, ставлення до тогочасних подій, адже листи письменників «мають художню, публіцистичну та пізнавальну цінність» [ССЛ, т. I, с. 267], хоч до 90-х років ХХ століття в україністиці «розглядали лист здебільшого як фактографічне джерело чи як своєрідний коментар до оригінальної творчості письменника» [9, с. 7]. Нині ж епістолярій прийнято вважати «важливою складовою частиною всієї літературної спадщини», найвагомішим першоджерелом для рецепції художнього світу митця. «Він представляє науковий інтерес не тільки як матеріал для вивчення біографії, але й як оригінальний чинник, у якому відображена вся багатогранність духовного життя письменника, індивідуальні особливості його мислення» [12, с. 4]. В. Кузьменко зазначає, що «приватний лист, на відміну від художнього твору, несе в собі суб'єктивний образ конкретної особи, але крізь своєрідний авторський фокус, крізь призму авторської ментальності і рефлексій» [11, с. 29]. Звідси зрозуміло, що вивчення епістолярію Аркадія Казки актуальне й потрібне.

Наразі епістолярний стиль розглядають як «функціональний різновид літературної мови, який обслуговує сферу письмових приватних або приватно-офіційних відносин. Уживаний переважно в листуванні, яке, відповідно до теми й мети послання, існуючих традицій, взаємних кореспондентів, особистості автора, його настрою у момент написання поділяють на родинно-побутове, інтимно-товариське, приватно-ділове т. ін.» [20, с. 174]. У доробку А. Казки переважають інтимно-товариські та приватно-ділові листи.

Нинішні дослідники епістолярної спадщини зосереджують свою увагу на збиранні та публікації листів знакових постатей України (В. Мацько, В. Савчук, В. Агєєва, С. Тримбач), виробленні засад методики вивчення особливостей змісту і форми епістолярної спадщини [2, с. 20]. Лінгвістичний аспект епістолярних текстів висвітлено при розгляді приватного листування ХVІІ ст., а також кінця ХІХ — початку ХХ (В. Передрієнко, Н. Торчинська, М. Пилинський, К. Ленець), студіюванні питань мовностилістичних особливостей листування письменників, культурних діячів, науковців (С. Богдан, О. Братаніч, Л. Ткач, І. Черкез та ін.), виокремленні лінгвостилістичних ознак епістолярного стилю, вивченні його історії (К. Ленець, А. Найрулін). В. Статєєва визначила значення ролі письменницької епістолярної спадщини у розв'язанні проблем літературної мови та мовознавства. Питання особливостей використання формул мовленнєвого етикету описано у працях С. Богдан, К. Ленець, О. Мельничука, Н. Журавльової. Студіюванню проблем особливостей функціонування лексичних і фразеологічних одиниць присвятили свої праці С. Ганжа, Е. Ветрова, Н. Павлик, Ю. Невська.

Активно досліджуються жанрово-стильові модифікації українського письменницького епістолярію другої половини ХХ століття [12], його лінгвостилістика [13], специфіка епістолярного жанру як міжстильового явища [16], особливості епістолярію В. Винниченка [8], характерні прагмалінгвальні ознаки епістолярного тексту — емотивність, експресивність, оцінність, тобто прагмалінгвальний компонент мовної семантики, співвідносний із конотативним, який виконує стратегічно-орієнтовану комунікативну функцію (на матеріалі листів М. Коцюбинського [15]) та ін.

Збагачення інформаційного наукового простору новими свідченнями про особливості українського письменницького епістолярію початку ХХ століття, якими є листи А. Казки, буде сприяти розвитку вчення про епістолярій як культурне, комунікативне і лінгвістичне явище.

Мету статті вбачаємо в тому, щоб систематизувати фразеологічні одиниці, використані Аркадієм Казкою в листах до сучасників, розкрити функції та їхній енциклопедійний і лінгвокультурологічний зміст, виявити стилістичні функції авторських модифікацій. Для досягнення цієї мети запроваджуємо описовий метод з використанням прийомів аналізу семантичних складників та семантичної структури фразеологізмів.

Предметом розгляду стали листи, зібрані укладачами збірки спогадів, листів та поезій «І світу білого не випив» В. Дмитренко та Ю. Пшеничним (Тернопіль, 2023), зусиллями яких було актуалізовано листи А. Казки до Вадима Модзилевського (листи подано за: Лашкевич О. (Оглобин). Аркадій Казка (Сторінки з історії новітньої української літератури). *Рідне слово. Місячник літератури, мистецтва і науки в Мюнхені*. Мюнхен, 1946. Ч. 12. С. 69–77), Павла Тичини (листи подано за: Казка А. Листи. / Вступ. ст. «Мій друг Аркадій Казка...» О. Губаря; підготовка тексту та коментар І. Блюдо, О. Губаря. *Слово і час*. 1990. №9. С. 47–49; Казка А. В. Васильки: поезії / упоряд. та передм. С. Тельнюка. Київ, 1989. С. 221–248; Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України. Ф. 454. Т. 4. Оп. 1. № 6300 (листи № 8, 9, 10, 11, 14); Лідії Папарук (дружини Павла Тичини) (листи подано за: Казка А. В. Васильки: поезії / упоряд. С. Тельнюка. Київ, 1989. С. 235–236), Василя Мисика (листи подано за: Віч-на-віч з Казкою: Листи Аркадія Казки до Василя Мисика / упоряд. А. Перерви. *Березіль*. № 5. С. 149–162; № 6. С. 182–191; № 7–8. С. 180–191; № 9. С. 176–184; № 10. С. 188–191; № 11. С. 184–191; № 12. С. 185–187; 2006. № 1. С. 183–191; № 2. С. 183–190; № 3–4. С. 179–188; № 5. С. 185–191).

Цей епістолярій постає як пам'ятка доби початку ХХ ст. у книзі В. Дмитренко і Ю. Пшеничного «Славетні постаті Придніпров'я: імена, повернені з минулого» (Т. 5 в 2-х книгах. Кн. 1: «І світу білого не випив». Тернопіль: ТОВ «Терно-граф», 2023. 256 с.) [СПП, с. 27–36, 41–59, 61–140]. Відзначимо, що упорядкування всіх листів А. Казки, які відомі на сьогодні, систематизація їх за роками і залежно від адресата, заповнює лакуни у творчій біографії поета і сприяє виявленню особливостей його творчої лабораторії.

Виклад основного матеріалу. У листах до Вадима Модзилевського, українського історика, археолога, архівіста, автора численних наукових праць, А. Казка порушує в основному питання, пов'язані з поданням до друку та виданням власних творів. Листи поета до Павла Тичини, яких поєднувала «глибока дружби течія» упродовж 25 років, проливають світло, за словами О. Губаря, на «становище української школи в перші пореволюційні часи... ми входимо в атмосферу проведення "українізації"», активну участь у якій брав і А. Казка. «Листи розкривають особистість, ґрунтовно обізнану із літературним життям, із власним поглядом на літературні організації та творчість письменників – П. Тичини, М. Хвильового, якого він називає «неистовым» українським Віссаріоном, М. Семенця та ін.» [4, с. 40].

У листах до свого допитливого учня Василя Мисика Аркадій Казка розповів передусім про самого себе. Тут засвідчено враження поета від зустрічей з П. Тичиною, Д. Яворницьким, Т. Ос'ямчкою, В. Сосюрою. А. Казка адресує своєму молодому колезі поради, ділиться почуттями, жаліється на здоров'я,

умови праці вчителів та ін. На щастя, за свідченням А. Перерви, листи до В. Мисика «...у переважній більшості не губились і тепер зберігаються у фондах Харківського літературного музею» [17, с. 61].

Попри те, що фразеологію як окремий розділ науки про мову почали розглядати ще в середині та другій половині ХХ століття, для позначення одиниці цієї науки функціонують різні терміни: *фразеологічна одиниця, фразеологізм, стійке сполучення слів* (Л. Скрипник, В. Ужченко, Л. Авксентьєв та ін.), *фразема* (М. Демський, Н. Коваленко та ін.), *ідіома, образний вираз, стійкий зворот, автоматизована фраза, ідіоматизм, лексикалізоване словосполучення, неподільне словосполучення* (В. Мокієнко), *фразеологізований вислів* (В. Чабаненко). Термінологічна строкатість властива також для зарубіжних лінгвістів, у яких поряд з поняттям *ідіома* [25; 28; 29; 22; 27; 24; 23; 30] активно вживаними є *багатослівна лексична одиниця* [21], *фіксована фраза, фіксований вислів* [26] і т. ін. У нашому дослідженні до фразеологічних одиниць ми відносимо, услід за Л. Скрипник, «стійкі сполучення двох і більше слів, що створюють семантичну цілість і відтворюються у процесі мовлення як готові словесні формули» [19, с. 34]. Терміном *фразеологія* нерідко позначають «сукупність характерних засобів вираження думки, притаманних певній соціальній групі, окремому авторові, літературно-публіцистичному напрямові, діалекту чи групі говорів» [20, с. 774].

Листи А. Казки, поета за покликанням, позначені використанням значної кількості метафор, серед яких вагоме місце належить стійким сполученням слів, різних за походженням і сферою вживання, що побудовані на метафоричному освоєнні дійсності.

Усю систему стійких сполучень слів, використаних А. Казкою в епістолярію, ми розглядаємо як лінгвістичне середовище, тобто комплекс вербальних одиниць, що є носієм енциклопедійно-пізнавальної, лінгвістичної та прагматичної інформації. Енциклопедійно-пізнавальну інформацію несуть передусім фразеологічні одиниці термінологічного походження, які характеризують добу початку ХХ століття, були частовживаними в засобах масової інформації як суспільно-політичні терміни: напр., *бойове завдання* ‘наказ про виконання дій, що мають привести до розгрому противника у разі його наступу та завдання йому поразки у випадку оборони’ [6] (*Побажаю в новому році – перемінить село на місто і по мірі сил виконати це бойове для мене і від мене! – завдання. Ваш друг Аркадій Казка* [СПП, т. 5, кн. 1, с. 80]). Проте контекст, у якому вжито це стійке сполучення слів, змінений, тому вислів набуває іронічного відтінку. Такі контекстуальні модифікації, при яких порушена традиційна сполучуваність слів, є одним із прийомів дефразеологізації стійкого сполучення слів, завдяки якому модифікується чи трансформується значення фразеологізму. Іронія як художній троп, який виражає глузливо-критичне ставлення мовця до предмета розмови, нерідко є засобом створення експресивності, оцінності. Важливо, що іронія як насмішка, замаскована зовнішньою серйозністю, інтимізує висловлення.

Чимало стійких сполучень слів Аркадій Васильович доповнює новими лексичними компонентами, що дає можливість більш точно охарактеризувати ситуацію, підкреслити неповторність моменту, надати висловлюванню іронічної чи навіть сатиричної конотації. Зокрема, словосполучення *революційний запал* в ЗМІ та усному мовленні відоме (у наш час також) як усталений мовленнєвий зворот, що має значення ‘велике внутрішнє збудження, порив або піднесення, які можливі лише під час революції’ (див. значення слова *запал*: СУМ онлайн). Проте у висловлюванні *І хочеться взяти та в щирому революційному запалі задерти в*

имаття ці брудні хмари – листи «Правди» – щоб крізь них засяяло справжнє побідне Сонце Правди – щоб воно дало світ, ласку, тепло та змогу як мені, так і людям втіху та можливість працювати як слід [СПП, т. 5, кн. 1, с. 27] вислів *цирй революційний запал*, що вжите при дієслові *дерти (драти)* ‘рвати, розривати на шматки кого-, що-небудь; роздирати’ [СУМ, т. 2, с. 253] і означає тут ‘палко, пристрасно, з натхненням’, є засобом створення експресії, його значення розширюється, набуває сатиричного відтінку. Загалом помічасмо переорієнтацію стійкого сполучення слів *революційний запал* на нову україноцентричну ідеологію.

Розширення компонентного складу фразеологізму сприяє актуалізації його контекстуального значення, активізує мислення читача, спонукає його до зіставлення усталеного значення фразеологізму і нового, у нашому випадку служить засобом для висловлення ідеологічних переконань і поглядів поета. Так, фразеологізм *протоптати стежку* ‘намагатися досягти чого-небудь, домогтися чогось’ [ФС, т. 2, с. 890] постає як *протоптати стежку для української музи (Що я народився дуже рано, чи запізно зі своїми бажаннями протоптати стежку для української музи, де ... [СПП, т. 5, кн. 1, с. 31])*; тоді як стійке сполучення слів *приборкати (приборкувати) почуття* ‘не давати виявлятися повною мірою’ А. Казка перетворює на *приборкати чуття національної гідності (Поет мусить шпигунськими гнібу приборкати чуття національної гідності, яке у сучасної української інтелігенції ледве жевріє [СПП, т. 5, кн. 1, с. 29])*.

Подібну функцію у структурі листа виконує й прийом заміни одного компонента стійкого сполучення слів іншим, що зумовлює трансформацію структури й значення вислову, як-от: *диктатура пролетаріату* ‘державна влада робітничого класу’ [7] – *диктатура хамелонів та йолопів*. У цьому реченні модифікований вислів набуває протилежного значення, стає засобом створення саркастичної конотації тексту: *Можна сказати: в тій атмосфері диктатури хамелонів та йолопів, що панує зараз в українській літературі, я вийти не зможу [СПП, т. 5, кн. 1, с. 109]*. А фразеологізм *хоч возом переїдь* ‘неможливо переконати кого-небудь у чомусь’ [ФС, т. 1, с. 616], що може замінюватися в усному мовленні варіантами *хоч переїхати возом, переїхати машиною (грузовиком)* представлено в тексті листа до П. Тичини як *переїхати грузовиком ідеології (Єсть тільки поети, творчість яких переїхало грузовиком ідеології, і тому всі твори їх викручені, викривлені [СПП, т. 5, кн. 1, с. 41])*. Це актуалізує значення функцій поезії в житті суспільства.

Система фразеологічних одиниць використана Аркадієм Васильовичем і при оцінці літературного процесу першої половини ХХ століття та поетичної творчості окремих майстрів слова. Зокрема, футуристи, які в поезії захоплювалися звуконаслідуванням, «руйнуванням канонічного образу, сюжету, синтаксису задля вираження “завихреного життя сталі, гордості, лихоманки та швидкості”», відзначалися застосуванням розмитих шрифтів та математичних знаків, телеграфних стилів», романтизацією урбанізму і техніки [10, т. 2, с. 550], охарактеризовані як такі, що *сиплють сіль і перець: ...і що тому тільки футуристи сиплють у свої сіль і перець, що взагалі для європейських літератур футуризм – була справжня «італійська хвороба», і нею вони всі переболіли так, як ми біліємо тепер іспанською... [СПП, т. 5, кн. 1, с. 32]*. Цей вислів розглядаємо як трансформу кодифікованого фразеологізму *сипати сіль на рану* ‘завдавати душевного болю’ [ФС, т. 2, с. 806], оскільки в обох випадках використано один і той же образ. Це приклад уживання індивідуально-авторського метафоричного фразеологізму з осмисленням усталеного образу, що став основою кодифікованої фразеологічної одиниці.

Позитивні конотації цілковитого схвалення, підтримки і прославляння створено при характеристиці поезії Павла Тичини й уведенні в текст поширеної метафори *натрапити на найглибші джерела української мови* (*І ось прозорістю твоєї збірки я милувався. Ти – як ніхто з сучасників – натрапив на найглибші джерела української мови, і тому вона така у тебе первісно чиста* [СПП, т. 5, кн. 1, с. 41]; перифраз метафоричного походження *суворий вартовий чистоти українського слова, Коцей Безсмертний, Плюшкін-скупець, літературний скнара* (*І увяють: Тичина, цей суворий вартовий чистоти українського слова (ой скільки ж мені від нього доставалось!), цей Коцей Безсмертний, Плюшкін-скупець, що труситься над багатствами і красою української мови (скільки він працює, коли б Ви знали!), цей літературний скнара сказав, вислухавши Ваші листи до мене і Ваші твори: «Дуже гарні!»* [СПП, т. 5, кн. 1, с. 67]), а також завдяки трансформації фразеологізму *труситися над копійкою* ‘про такого, що дуже скупий, ненажерливий’ [ФС, т. 2, с. 901], яке постає у формі *труситися над багатством і красою української мови*, що означає ‘ревно вболівати, багато робити’.

Про В. Курilenка Аркадій Казка говорить як про поета, що має природний талант і гарний потенціал. Для цього автор листа фразеологізм *лягати тягарем на плечі* ‘ставати предметом чий-небудь великих турбот, переживань; постійно непокоїти когось’ [ФС, т. 2, с. 454] трансформував у вислів *надушити тисячолітнім тягарем*, що підсилює експресивність висловлювання, акцентує увагу на об’єктивних причинах відступу від активної поетичної творчості: *Знай, що не тому, що Курilenко мій друг, а тому, що я вірю в нього як у художника слова, чулого лірика, на якого тисячопудовим тягарем надушила сонна тиша провінції, змусила його задрімати, пристати свої сили, зневіритись у собі...* [СПП, т. 5, кн. 1, с. 54].

Для характеристики творчості футуриста Михая Семенка А. Казка використовує перифразу *король міцанства*, фразеологізм *возвести в цілий «Вавилон»*, який розглядаємо як контамінацію двох загальноновживаних стійких сполучень слів *возводити, підносити до квадратного ступеня* ‘поставити що-небудь як щось вище’ [ЕВРУС] і *Вавилонське стовпотворіння* ‘повне безладдя, гармидер, нестримний галас, метушня’ [ФС, т. 2, с. 863]. Важливого значення у висловлюванні набуває також фразеологізм *мати свій почет* (варіант кодифікованого *мати шану* ‘бути поважаною, шанованою людиною’ [ФС, т. 1, с. 477]), у якому лексему *шана* письменник із спеціальною стилістичною метою замінив на *почет* ‘особи, що належать до найближчого оточення володарів, супровід’ [СУМ, т. 7 с. 469]. Уживання таких засобів висловлення думки сприяє створенню негативної конотації пихатості, зарозумілості, незаслуженого схвалення дій: *Харків для Семенка створений – кращої столиці для цього інтернаціонального короля міцанства не знайти йому ніде. Свою глупоту тут же возвести в цілий «Вавилон». При чому, я бачу, він має свій «почет»* [СПП, т. 5, кн. 1, с. 57].

У листі до Василя Мисика А. Казка за зразком загальноновживаного фразеологізму *давати право* ‘дозволяти кому-небудь діяти певним чином’ [ФС, т. 1, с. 209] створює індивідуально-авторські *давати право кобзарювати, давати право на поета: а тут ось виписую Вам три вірші, які я Вам присвячую з невеличкої книжечки, яку я маю написати Вам під назвою «Грамота поета» – себто я, як колись кобзарі українські давали своїм учням право кобзарювати, даю Вам право на поета (або ж як старші козацькі лицарі висвячували своїх джур на козаків)* [СПП, т. 5, кн. 1, с. 61].

При характеристиці виступу М. Зерова на вечорі неокласиків Аркадій Казка вдається до використання порівняння фольклорного походження *гарячий*,

як кінь, розширивши його компонентний склад і вияскравивши за рахунок цього сему 'воля': В дискусіях – Зеро в заключному слові виявив всю свою здібність, яко блискучого промовця, блиски і бризки ума дисциплінованого, **гарячого, мов степовий кінь** – чуття і натхненної пристрасі [СПП, т. 5, кн. 1, с. 83].

В епістолярію А. Казки відтворено любов поета до усно-розмовних засобів висловлення думки та діалектного мовлення. Зокрема, зафіксовано деякі риси степових говірок (**сидю** у хаті [СПП, т. 5, кн. 1, с. 27] [3, с. 477], поліського і південно-західного наріч (**кляцали клевиці** [СПП, т. 5, кн. 1, с. 87]; **клевець** – молоток, молоточок для клепання коси [СУМ, т. 4, с. 177; СУМГ, т. 2, с. 249; СУ]; **натягую віко** [СПП, т. 5, кн. 1, с. 98]; **віко** – верхня частина діжки, скрині, якою їх закривають [СУМ, т. 1, с. 671; СУМГ, т. 1, с. 237]), а також відтворено традицію до вживання питомого закінчення -и іменників III відміни родового відмінка: *Між цього поезійного дріб'язку є дві речі трохи чужішого розміру: одна з них поема «Риштування», яке я колись під час більшовизма жартома заповідав Вам надрукувати після моєї **наглої** (від більшовиків) **смерти*** [СПП, т. 5, кн. 1, с. 29]. Про це свідчить і така сентенція автора: *Гомонів з близькими людьми: і сам **вслухався, мов здаля, у гутірку, як у музику*** [СПП, т. 5, кн. 1, с. 114].

Імовірно, саме тому у листах він нерідко послуговується порівняннями фольклорного походження (*І от, ласкавий Левовичу, сидю у хаті та журно дивлюся на забруднене хмарами, що походить на летючі листи «Правди», дець у Петрограді... розгромленої москалями – небо, та з неменшим сумом на **чисті, мов голубині крила, листи подарованого Вами альбому: – ой, скільки їх чистих!*** [СПП, т. 5, кн. 1, с. 27]; *А ви, Васильку, все ростете. **Напивається, мов стільник медом*** [СПП, т. 5, кн. 1, с. 95]); *усталеними образами висловлюваннями, поширеними у фольклорі та літературній творчості митців слова: Після Ялти – де я дивом **назав таки літа мої молодій на калиновім мості, заражаючи навіть сторонніх їх бунтом і веселоцями... – після такої Ялти*** [СПП, т. 5, кн. 1, с. 51]. Символіку вислову *калиновий міст* ввечерню описано у статті Б. Ажнюка [1, с. 41].

Епістолярна форма дозволяє авторові, як у свій час влучно сказав Аристотель, «залишатися самим собою». Листи А. Казки відображають життя, досвід, світогляд, індивідуальні уподобання адресанта. Тому серед ужитих фразеологічних одиниць чимало висловів розмовного походження, компоненти яких є кальками (*Божко вганяв шари з якою **«сотрясав» повітря** – мідяні лузи тріщали і здавалось ось луснуть.* [СПП, т. 5, кн. 1, с. 55], див.: *сотрясати*, скальковане з російського *сотрясать*, про що свідчить і той факт, що лексему взято в лапки. Поет послуговується фразами, які мають у своєму складі слова, що подаються у загальнонових словниках із стилістичними ремарками: *зневажливе (А з «Межігірського Спаса» **видер тельбухи і повісив на кілочку...*** [СПП, т. 5, кн. 1, с. 87], див.: *тельбухи, зневажл.* 'про внутрішні органи вбитої тварини' [СУМ, т. 10, с. 66]; *випустити кишки (тельбухи, бандури), зневажливе, 'зарізати, заколоти, убити кого-небудь'* [ФС, т. 1, с. 100]); *розмовне (Це вже зветься: **бути торопленням*** [СПП, т. 5, кн. 1, с. 99], див.: *тороплений, розмовне* [СУМ, т. 10, с. 206]); *фамільярне (Дивися я, слухав і думаю: «Боже-боженьки!» – який же я ніжний інтелігент супроти них: от де **сила пре** – чорноземля* [СПП, т. 5, кн. 1, с. 55], див.: *перти, фамільярне, 'іхати далеко'* [СУМ, т. 6, с. 333]). Деякі фраземи уживаються як лайка (*Життя – **щоб його чорти взяли!** Нудота. Сіра драговина. Сльота* [СПП, т. 5, кн. 1, с. 105]; *Все **посилаю під три чорти** і разом оту благодійні не в міру «бабку», що, коли я народився напівмертвим, штучним способом призвела мене до життя* [СПП, т. 5, кн. 1, с. 106], див.: *чорт, розмов-*

не, уживається як лайка — під три чорти [СУМ, т. 11, с. 362], іди під три чорти, лайливе ‘уживається для вираження зла, обурення, незадоволення чим-небудь, роздратування з приводу чогось, небажання’ [ФС, т. 1, с. 349]).

У листах вдало поєднано особливості художнього, публіцистичного та розмовного стилю, що здійснено завдяки вживанню фразеологізмів різного походження, зокрема фольклорного, усного мовлення, зі сфери соціальних відносин, афористичні вислови з художнього мовлення: *Ось тут і єсть робота для поета: підійти до такого байдужого, спокійного, — як жаба у болоті — добродія у чепуренькій обгортці Нарбути* чи *що, підстерегти його десь у вітрині та замилувавши зор спочатку обгорткою, добрати до його кишені, а потім разом з ним на софу чи ліжку — найбільш так читають поетів!* — і ось тут почать музичними рядками перебирати на сонних струнах його серця, аж доти, поки, знайшовши серед них найбільочішу, так шарпнути за неї, щоб він підскочив на місці, протер очі і запитав: «Де я?! Хто я?!» [СПП, т. 5, кн. 1, с. 29], де як жаба в болоті — порівняння фольклорного походження (див.: як жаба на купині ‘дуже зручно, вільно; не стримуючись; без обмеження’ [ФС, т. 1, с. 288]), замилувати зір — фразеологізм, поширений в усному мовленні (див.: звеселяти (звеселити) зір ‘милуватися’ [СУМ, т. 3, с. 469]), перебирати на струнах серця (див.: Коли ж приходили раби володарям / на струнах грати, / серця не тисло від журби / і не обурювали грати... (В. Сосюра)).

Зважаючи на значення фразеологізмів, що вжиті в листах Аркадія Казки, їх можна поділити на кілька семантичних груп. Передусім це стійкі сполучення слів, використані для позначення певних суспільних явищ, виділення певних особливостей соціального життя: *Треба казати, зараз у стані «тороплених» перебуває все учительство: настільки каторжна праця висисає їх мозки, та це при тій «каторжній» умові, що ця праця не має сталої окресленості: кожен педагог мусить буди творцем своєї педагогіки* [СПП, т. 5, кн. 1, с. 99]. У цьому висловлюванні стійке сполучення слів *каторжна праця*, що як суспільно-політичний термін має значення ‘примусова праця засуджених і адміністративно репресованих’ [7], набуває нового змісту ‘виснажлива, важка праця’, завдяки чому створено конотацію невпевненості, розгубленості працівників освіти.

Численні стійкі сполучення слів прислужилися авторові листів для позначення негативних і позитивних емоційних станів людини. Вони сприяли влучному й образному описові власного емоційного стану в різні періоди життя поета: *А в голові думка сміється, аж заходиться з реготом, аж коло серця лоскотно* (1925 рік) [СПП, т. 5, кн. 1, с. 91]; див.: загальноновживані кодифіковані лексичні варіанти до розмовно-побутових: *давистися реготом* ‘безуспішно намагатися стримувати приступи, пориви сміху’ [ФС, т. 1, с. 219]; *лоскотати серце* [СУМ онлайн], що номінують піднесений, радісний стан людини; *Я зараз увійшов у смак вельми і мало не конкурую зараз із крабами: поринаючи між скель у прозорій воді або плаваючи на хвилях і під хвилями — всяк!* (1926 рік) [СПП, т. 5, кн. 1, с. 102], див.: *входити в смак* ‘починати відчувати задоволення від чого-небудь, виявляти дедалі більший інтерес до чогось’ [ФС, т. 1, с. 164].

Свій тривожний стан А. Казка передає завдяки вдалому використанню фразем, синонімічних до загальноновживаних (пор.: *туга на серці* ‘хто-небудь мучиться, страждає’ [ФС, т. 2, с. 902] і *на серці тривожно* (*Пишу те, що зараз на серці, а в ньому тривожно: якась грозова тінь обкутала мою істоту і не знаю, чи вирину я із неї іще раз на сонце* (1926 рік) [СПП, т. 5, кн. 1, с. 105]). Аналізовані фраземи доповнено метафорами: *Надто я вже там розквасився*.

Розквакався. Якоюсь **амебою зрививсь**. І не амебою, а швидше – **медузою** (1928 рік) [СПП, т. 5, кн. 1, с. 124].

Позитивно конотовані фразеологізми цього ж семантичного класу А. Казка використав і при побажаннях В. Мисиківі: *Найбільш бажано Вам **стати на Ваші «рейки»** – вони на Вас «чигають» давно* [СПП, т. 5, кн. 1, с. 109], див.: *ставати на рейки* ‘змінювати певний спосіб життя, напрям діяльності’ [ФС, т. 2, с. 623]; *Може, Ви будете щасливішим од інших, і зоря «комплексу» не будить туманить Вашого мозку, або **прийме якусь сталу** (не аморфну) **форму*** [СПП, т. 5, кн. 1, с. 99], див. лексичний варіант: *ввійти в форму* ‘набувати такого стану, у якому повністю можна виявити свої сили, здібності, уміння’ [ФС, т. 1, с. 164].

Фразеологізми на позначення позитивних і негативних рис характеру людини використано, зокрема, у загадках про відомих українських письменників: *Пишете, що Зеров мене «скубнув»? – та це, що у нього «**гострий язичок**»* [СПП, т. 5, кн. 1, с. 112], див.: *гострий на язик* ‘здатний дотепно і влучно говорити’ [ФС, т. 1, с. 192]; *Я ж нам ‘ятаю, як Тичина колись сказав мені (він, здається, **дурно язиком не любить ляпати**), що я раніше на Україні відкрив добу символізму, як Савченко (це він сказав з приводу моєї поеми «Риштування» – тепер уже загинула)* [СПП, т. 5, кн. 1, с. 100], див.: *ляпати язиком* ‘говорити що-небудь незрозуміле, недоречне; базікати’ [ФС, т. 1, с. 457]. Доречними у подібних випадках є також порівняння: *Люблю я Зерова юнацький запал. Ніколи він спокійно не може **читати** вірша: завше з піднесенням, з захопленням, як **соловей травневої ночі** – захлинаючись, і при тому чітко, милоуючись кожним образом, кожним зворотом* [СПП, т. 5, кн. 1, с. 96].

Найбільшу семантичну групу фразеологізмів зафіксовано для образного називання дії, що сприяє не лише експресивізації мовлення, а й вербалізації значенневих відтінків, що вияскравлені й ужиті замість засобів нейтральної номінації дії («*Дума*» *моя не прийшла до смаку «ареопагу» «Плугу»*) [СПП, т. 5, кн. 1, с. 122], див. лексичний варіант: *припасти до смаку* ‘захопити кого-небудь, сподобатися комусь’ [ФС, т. 2, с. 696]; при позначенні ретельності виконання дії (*Але нехлюйство це в деякій мірі походить від обмеженості часу: нема коли **відточувати і витончувати свою «зброю»**, а, до всього, установку я маю на «**простецов**»*) [СПП, т. 5, кн. 1, с. 128], див. у вірші: ***Вигострю, виточу зброю** іскристу, / Скільки достане снаги мені й хисту, / Потім її почелю при стіні / Іншим на втіху, на смуток мені* (Леся Українка). Стійке сполучення слів на «*простецов*» (лапки засвідчують, що письменник цей вислів цитує, бере з усного мовлення) розглядаємо як варіант розмовного на *простаків* (розраховано). Автор уважний до вербалізації залежності від обставин, що склалися (*Дев’ять років був я вільний, а на десятий вирішив **улізти у шлейки, у постромки**, серед яких доводиться плутатись і не потрапляти в ногу з друзими...*) [СПП, т. 5, кн. 1, с. 123], див. лексичний варіант: *лізти у зашморг* (у ярмо) ‘потрапляти у економічну залежність від когось’ [ФС, т. 1, с. 440]; *шлея* ‘частина упряжі, широка смуга, сплетена з мотузків або вирізана з ременю і прив’язана до посторонків, у які запрягають коней’ [СУМ, т. 11, с. 489]).

Стилістично доцільними є також фразеологічні одиниці зі значенням способу дії, міри і ступеня, з темпорально-локативною та кількісною семантикою, які демонструють оцінку явища чи дії: *Я зараз добре завалений роботою. **По самі вуха*** [СПП, т. 5, кн. 1, с. 125], див.: *по самі вуха* ‘дуже сильно, надзвичайно’ [ФС, т. 1, с. 163]; *Новорічний вірш – **напружений до послідньої міри*** [СПП, т. 5, кн. 1, с. 83], див. загальноновживаний варіант: *до останньої краплі*

‘повністю’ [ФС, т. 1, с. 393]; *Словом – крутитимусь, як Марко у пеклі* [СПП, т. 5, кн. 1, с. 71], див.: *як Марко у пеклі* ‘невпинно, безугавно, не перестаючи; без потреби’ [ФС, т. 1, с. 464]; *Маю знову на 1/2 години перо і чорнило (у сусіди педагога взяв), бо ми покіль-що тут, як сорока на кілку* [СПП, т. 5, кн. 1, с. 72], див.: *як сорока на кілку* ‘незручно, неприродно’ [ФС, т. 2, с. 844]; *Тичина, що не дуже полюбляє (хажденія), сидів, мов на розпеченій сковороді, серед президії, в той час коли Волков почав із ведмежою вправністю чіпляти йому ордена: значення Тичини, на думку деяких українських критиків, вище од Шевченка, Франка і Лесі Українки, – я не кажу вже про варварське калічення української мови: «відповідально настроям» (це мусить означать «відповідно»), «дуже занадто» чи ще щось краще... [СПП, т. 5, кн. 1, с. 126], див.: *як в’ю на сковороді* ‘дуже швидко, прудко’ [ФС, т. 1, с. 166].*

Окремі стійкі сполучення слів відносимо до вигуківих: *От хахол завзятий! І я певен, що тепер Осьмачку і клещами від англійської мови не одірвать* [СПП, т. 5, кн. 1, с. 94].

«Паремії справедливо вважають вираженням народного досвіду й народної філософії» [18, с. 48]. Вони більшою чи меншою мірою відтворюють багатогранні явища життя, однак відображають їх по-різному: деякі з них людські вади викривають гострим сарказмом або легкою іронією, інші містять глибоке співчуття та жаль чи дають добру пораду, допомагаючи людині в певній життєвій ситуації. У листах А. Казки паремії використано переважно з метою створення іронічного відтінку висловлювання, як-от: *Так мусить бути: «Не трайте, куме, сили, сидайте на дно!»* [СПП, т. 5, кн. 1, с. 125], див.: *не трайте, куме, сили...* (вірш Франка «Сучасна приказка»).

Висновки. Листи Аркадія Казки (1917–1929 роки) – неординарне явище епістолярної спадщини українських культурних діячів. У них відбито важливі факти культурного й соціального життя нації першої половини ХХ століття через призму авторського «я» поета. Як майстер метафоричного висловлення думки, Аркадій Васильович уміло вплітав у своє монологічне мовлення, зорієнтоване на виконання індивідуальної комунікативно-стилістичної функції, фразеологічні одиниці, в основі яких покладено метафоричне бачення дійсності. Усю систему стійких сполучень слів, використаних А. Казкою в епістолярію, ми розглядаємо як комплекс вербальних одиниць, що є носієм енциклопедійно-пізнавальної, лінгвістичної та прагматичної інформації. Для досягнення стилістичної виразності листів поет використовував загальномовні фразеологізми, які під його пером підлягали контекстуальним та структурним модифікаціям. В арсеналі митця порушення традиційної сполучуваності компонентів фразеологізму; скорочення та розширення компонентного складу; заміна одного чи кількох компонентів іншим, що сприяє частковій чи повній зміні значення, створенню іронічного чи саркастичного ефекту; утворення індивідуально-авторських фразеологізмів шляхом використання образу, ужитого в кодифікованому стійкому сполученні слів; контамінації двох фразеологізмів тощо. А. Казка – творець індивідуально-авторських фразеологізмів, побудованих за моделлю загальновідомих. За значенням фразеологізми, використані в листах А. Казки, можна поділити на кілька семантичних груп: на позначення суспільних явищ, для номінації негативних і позитивних емоційних станів людини; для вербалізації позитивних і негативних рис характеру, для образного називання дії, для вираження значення способу дії, міри і ступеня, темпорально-локативної та кількісної семантики. У листах вдало поєднано особливос-

ті художнього, публіцистичного та розмовного стилю, що здійснено завдяки вживанню фразеологізмів різного походження.

Перспективи цього дослідження вбачаємо в тому, щоб провести зіставне вивчення фразеологізмів, використаних А. Казкою в епістолярію та поетичних втрах митця.

Скорочення:

1. ЕВРУС – Електронна версія російсько-українського словника / підг. О. Телемко. Київ, 2007. URL: <http://surl.li/mbnplc>.
2. СПП – Дмитренко В. І., Пшеничний, Ю. В. Славетні постаті Придніпров'я: імена, повернені з минулого. (Т. 1–5). Т. 5 в 2-х книгах. Кн. 1: «І світу білого не випив». Тернопіль: ТОВ «Терно-граф», 2023.
3. ССЛ – Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. Донецьк: ДонДУ, 2012.
4. СУ – Український мовно-інформаційний фонд НАН України. *Словники України onlien*. URL: <https://icorp.ulif.org.ua/dictua/>
5. СУМ – Словник української мови. В 11 т. Київ: Наукова думка. 1970–1981. Т. 1–11.
6. СУМ онлайн – Словник української мови ONLINE. Томи 1–15. URL: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=1&page=0>.
7. СУМГ – Словарь української мови: в 4 т. / упоряд. з дод. власн. матеріалу Б. Грінченко. Київ: Вид-во АН УРСР. 1958–1959.
8. ФС – Фразеологічний словник української мови / уклад.: В. М. Білоноженко та ін. Київ: Наукова думка, 1993. 984 с.

Список використаних джерел і літератури:

1. Ажнок Б. М. Мовні явища як етнокультурна цінність. *О. О. Потебня і проблеми сучасної філології*. Київ: Наукова думка, 1992. С. 26–43.
2. Войцехівська І. Н., Ляхощкий В. П. Епістологія: короткий історичний нарис. Київ: Український державний інститут архівної справи та документознавства. 1998. 54 с.
3. Глібчук Н., Костів О. Українська діалектологія. Львів: ЛА «Піраміда», 2023. 552 с.
4. Губар О. «Мій друг Аркадій Казка...». *Славетні постаті Придніпров'я: імена, повернені з минулого*. (Т. 1–5). Т. 5 в 2-х книгах. Кн. 1: «І світу білого не випив». Тернопіль: ТОВ «Терно-граф». 2023. С. 37–40.
5. Дмитренко В. І. «Життя – то гарна річ». *Славетні постаті Придніпров'я: імена, повернені з минулого*. Тернопіль: ТОВ «Терно-граф». 2023. С. 3–18.
6. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2004. URL: <https://esu.com.ua/article-36151>.
7. Енциклопедія історії України / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 2004. 688 с. URL: <http://surl.li/gvzdbn>.
8. Заболотна Т. В. Епістолярна спадщина В. Винниченка: адресування і стиль: дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2005. 173 с.
9. Ільків А. В. Інтимний дискурс письменницького епістолярію другої половини XIX – початку XX століття: дис. ... канд. філол. наук. Івано-Франківськ. 2016.
10. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія. У двох томах. Київ: ВЦ «Академія». 2007.
11. Кузьменко В. Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20–50-х років XX століття: дис. ... д-ра філол. наук. Київ, 1999.
12. Мазоха Г. С. Жанрово-стильові модифікації українського письменницького епістолярію другої половини XX століття: автореф. дис. ... д-ра філол. наук. Київ, 2007.

13. Мацько Л. І. Лінгвостилістика епістолярію Панаса Мирного. *Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка. Збірник наукових праць. Серія «Філологічні науки»*. 1999. Вип. 2 (6). С. 108–116.
14. Мисик В. Вчитель. *Славетні постаті Придніпров'я: імена, повернені з минулого*. Тернопіль: ТОВ «Терно-граф». 2023. С. 141–145.
15. Найрулін А. О. Культурно-історичний і прагмалінгвальний компоненти в письменницькому епістолярію початку ХХ століття: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2011.
16. Павлик Н. В. Специфіка епістолярного жанру як міжстильового явища. *Лінгвістика*. 2005. С. 241–248.
17. Перерва А. Віч-на-віч з Казкою. Листи Аркадія казки до Василя Мисика. *Славетні постаті Придніпров'я: імена, повернені з минулого*. (Т. 1–5). Т. 5 в 2-х книгах. Кн. 1: «І світу білого не випив». Тернопіль, 2023. С. 59–61.
18. Рогач О. О. Структурно-семантичні особливості фразеологізмів з етнонімами (на матеріалі української, російської, польської, англійської, французької мов). Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2010.
19. Скрипник Л. Г. Фразеологія української мови. Київ: Наукова думка, 1973.
20. Українська мова: Енциклопедія. 2-е вид. випр. і доп. / редкол.: В. Русанівський, О. Тараненко, М. Зяблюк та ін. Київ: «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2004. 824 с.
21. Cowie A. P. *Phraseology: Theory, Analysis, and Applications*. Oxford: Oxford University Press, 1998.
22. Everaert M. *Idioms: structural and psychological perspectives*. New York: Psychology Press, 2014.
23. Keysar B., Bly B. Intuitions of the Transparency of Idioms: Can One Keep a Secret by Spilling the Beans? *Journal of Memory and Language*. 1995. Vol. 34. S. 89–109.
24. Leaney C. *In the know: Understanding and using idioms*. New York: Cambridge University Press, 2005.
25. Miller J. The Bottom Line: Are Idioms Used in English Academic Speech and Writing? *Journal of English for Academic Purposes*. 2020. Vol. 43. S. 1–14.
26. Moon R. *Fixed expressions and idioms in English: a corpus-based approach*. Oxford: Clarendon Press, 1998.
27. Ren C. Translation of English Idioms from the Perspective of Cultural Context. *Cross-Cultural Communication*. 2013. Vol. 9. № 5. 2013. S. 78–82.
28. Sailer M. *Idioms: Pull Strings, Spill the Beans, and Kick the Bucket. The Wiley Blackwell Companion to Semantics*. 2020. Vol. 1. S. 1–28.
29. Udosen E. E., Offong I. J., Ekah M. H. The Structure of Idioms in Ibibio. *International Journal*. 2017. Vol. 5. № 2. S. 185–196.
30. Weinreich U. Problems in the Analysis of Idioms. *Substance and Structure of Language* / J. Puhvel (ed.). Berkeley, California: University of California Press, 1969. S. 23–82.

References:

1. Azhniuk, B. M. (1992). Movni yavyschcha yak etnokulturna tsinnist [Language phenomena as an ethnocultural value]. *O. O. Potebnia i problemy suchasnoi filolohii*. Kyiv: Naukova dumka, S. 26–43. (in Ukr.).
2. Voitsekhivska, I. N. & Liakhotskyi, V. P. (1998). Epistolohiia. Korotkyi istorychnyi narys [Epistology: a brief historical sketch]. Kyiv: Ukrainskyi derzhavnyi instytut arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva. 54 s. (in Ukr.).
3. Hlibchuk, N. & Kostiv, O. (2023). *Ukrainska dialektolohiia* [Ukrainian dialectology]. Lviv: LA «Piramida», 552 s. (in Ukr.).
4. Hubar, O. (2023). «Mii druh Arkadii Kazka...» [«My friend Arkady Kazka...»]. *Slavetni postati Prydniprovia: imena, povnenni z mynuloho*. (Vols. 1–5). T. 5 v 2-kh

- knyhakh. Kn. 1: «I svitu biloho ne vypyv» [«And the world has not drunk white»]. Ternopil: TOV «Terno-hraf». S. 37–40. (in Ukr.).
5. Dmytrenko, V. I. (2023). «Zhyttia – to harna rich» [Life is a beautiful thing.]. *Slavetni postati Prydniprovia: imena, poverneni z mynuloho*. Ternopil: TOV «Terno-hraf». S. 3–18. (in Ukr.).
  6. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy (2004) [Encyclopedia of Modern Ukraine] / redkol.: I. M. Dziuba, A. I. Zhukovskiy, M. H. Zhelezniak [ta in.]. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. URL: <https://esu.com.ua/article-36151>. (in Ukr.).
  7. Entsyklopediia istorii Ukrainy (2004) [Encyclopedia of Ukrainian History] / redkol.: V. A. Smolii (holova) ta in. Kyiv: Naukova dumka. 688 s. URL: <http://surl.li/gvzdbn>. (in Ukr.).
  8. Zabolotna, T. V. (2005). Epistoliarna spadshchyna V. Vynnychenka: adresuvannia i styl. [The epistolary heritage of V. Vynnychenko: addressing and style]: dys. ... kand. filol. nauk. Kyiv. (in Ukr.).
  9. Ilkiv, A. V. (2016). Intymnyi dyskurs pysmennytskoho epistoliaruu drugoi polovyny XIX – pochatku XX stolittia [Intimate discourse of the writer's epistolary literature of the second half of the XIX – early XX century]: dys. ... kand. filol. nauk. Ivano-Frankivsk. (in Ukr.).
  10. Kovaliv, Yu. I. (2007). Literaturoznavcha entsyklopediia [Literary Encyclopedia]. Kyiv: VTs «Akademiia». Vol. 1–2. (in Ukr.).
  11. Kuzmenko, V. (1999). Pysmennytskyi epistoliarui v ukrainskomu literaturnomu protsesi 20–50-kyh rokiv XX stolittia [Writer's Epistolary in the Ukrainian Literary Process of the 1920s–1950s]: dys. ... d-ra filol. nauk. Kyiv. (in Ukr.).
  12. Mazokha, H. S. (2007). Zhanrovo-stylovi modyfikatsii ukrainskoho pysmennytskoho epistoliaruu drugoi polovyny XX stolittia [Genre and style modifications of Ukrainian writing epistolary of the second half of the XX century]: avtoref. dys. ... d-ra filol. nauk. Kyiv. (in Ukr.).
  13. Matsko, L. I. (1999). Lihvostylystyka epistoliaruii Panasa Myrnoho [Linguistics of the Epistolary Works of Panas Myrnyi]. *Poltavskiy derzhavnyi pedahohichnyi instytut imeni V. H. Korolenka. Zbirnyk naukovykh prats. Seriia «Filolohichni nauky»*. Vyp. 2(6). S. 108–116. (in Ukr.).
  14. Mysyk, V. (2023). Vchytel [Teacher]. *Slavetni postati Prydniprovia: imena, poverneni z mynuloho*. Ternopil: TOV «Terno-hraf». S. 141–145. (in Ukr.).
  15. Nairulin, A. O. (2011). Kulturno-istorychnyi i prahmalinhvalnyi komponenty v pysmennytskomu epistoliaruu pochatku XX stolittia [Cultural-historical and pragmalingual components in the writings of the early twentieth century]: Avtoref. dys.... kand. filol. nauk. Kyiv. (in Ukr.).
  16. Pavlyk, N. V. (2005). Spetsyfika epistoliarneho zhanru yak mizhstylovoho yavyssha [The specificity of the epistolary genre as an inter-style phenomenon]. *Linhvistyka*. S. 241–248. (in Ukr.).
  17. Pererva, A. (2023). Vich-na-vich z Kazkoiu. Lysty Arkadiia kazky do Vasylia Mysyka [Face to Face with the Fairy Tale. Letters from Arkady the Fairy Tale to Vasyl Mysyk]. *Slavetni postati Prydniprovia: imena, poverneni z mynuloho*. (Vols. 1–5). T. 5 v 2-kyh knyhakh. Kn. 1: «I svitu biloho ne vypyv». Ternopil. S. 59–61. (in Ukr.).
  18. Rohach, O. O. (2010). Strukturno-semantychni osoblyvosti frazeolohizmiv z etnonimamy (na materialy ukrainskoi, rosiiskoi, polskoi, anhliiskoi, frantsuzkoi mov) [Structural and semantic features of phraseological units with ethnonyms (based on the material of Ukrainian, Russian, Polish, English, French languages)]. Lutsk: VNU im. Lesi Ukrainky. (in Ukr.).
  19. Skrypnyk, L. H. (1973). Frazeolohiia ukrainskoi movy [Phraseology of the Ukrainian language]. Kyiv: Naukova dumka. (in Ukr.).
  20. Ukrainska mova: Entsyklopediia (2004) [Ukrainian language: Encyclopedia]. Vyd. II vypr. i dop. / redkol.: V. Rusanivskiy, O. Taranenko, M. Ziabliuk ta in. Kyiv: «Ukrainska entsyklopediia» imeni M. P. Bazhana. 824 s. (in Ukr.).

21. Cowie A. P. *Phraseology: Theory, Analysis, and Applications*. Oxford: Oxford University Press, 1998. (in Eng.).
22. Everaert M. *Idioms: structural and psychological perspectives*. New York: Psychology Press, 2014. (in Eng.).
23. Keysar B., Bly B. Intuitions of the Transparency of Idioms: Can One Keep a Secret by Spilling the Beans? *Journal of Memory and Language*. 1995. Vol. 34. S. 89–109. (in Eng.).
24. Leaney C. *In the know: Understanding and using idioms*. New York: Cambridge University Press, 2005. (in Eng.).
25. Miller J. The Bottom Line: Are Idioms Used in English Academic Speech and Writing? *Journal of English for Academic Purposes*. 2020. Vol. 43. S. 1–14. (in Eng.).
26. Moon R. *Fixed expressions and idioms in English: a corpus-based approach*. Oxford: Clarendon Press, 1998. (in Eng.).
27. Ren C. Translation of English Idioms from the Perspective of Cultural Context. *Cross-Cultural Communication*. 2013. Vol. 9. № 5. 2013. S. 78–82. (in Eng.).
28. Sailer M. Idioms: Pull Strings, Spill the Beans, and Kick the Bucket. *The Wiley Blackwell Companion to Semantics*. 2020. Vol. 1. S. 1–28. (in Eng.).
29. Udosen E. E., Offong I. J., Ekah M. H. The Structure of Idioms in Ibibio. *International Journal*. 2017. Vol. 5. № 2. S. 185–196. (in Eng.).
30. Weinreich U. Problems in the Analysis of Idioms. *Substance and Structure of Language* / J. Puhvel (ed.). Berkeley, California: University of California Press, 1969. S. 23–82. (in Eng.).

Kateryna Hlukhovtseva, Iryna Hlukhovtseva, Svitlana Shpetna

PHRASEOLOGY OF THE EPISTOLARY OF ARKADII KAZKA

The letters of Arkadii Kazka (1917–1929) are an extraordinary phenomenon of the epistolary heritage of Ukrainian cultural figures. They reflect important facts of the cultural and social life of the nation in the first half of the 20th century through the prism of the author's «I» of the poet. The article examines the system of phraseological units used by A. Kazka in his letters to his contemporaries, reveals their functions and their encyclopedic and linguistic-cultural content, reveals the stylistic functions of the author's modifications. We introduce a descriptive method using techniques for analysing semantic components and the semantic structure of phraseological units to achieve this purpose. The authors prove that, as a master of metaphorical expression of thought, A. Kazka skilfully wove phraseological units, which are based on a metaphorical vision of reality, into his monologic speech, oriented towards the performance of an individual communicative and stylistic function.

Key words: epistolary, epistolary style, phraseological unit, modification and transformation of phraseological units.

Отримано: 15.09.2025 р.